

Ing. Pavel Zona, Ph.D.
Katedra vojenského umění, Fakulta vojenského leadershipu,
Univerzita obrany
Kounicova 65, 662 10
Brno
Česká republika
e-mail: pavel.zona@unob.cz

Primljeno/Received: 1.12.2019.
Prihvačeno/Accepted: 2.2.2020.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Pregledni rad/Review
DOI: <https://doi.org/10.47325/zj.4.4.20>

UDK 355.48(497.526Daruvar)
UDK 316.347

ČEŠI V „DOMOVINSKÉ VÁLCE“ – SLAVONIE 1991 – 1995 ¹⁷⁰⁸

Abstrakt: Professional article „Czechs in Domovinska war – Slavonia 1991–1995“ was created as a logical product of the work of the author, which deals with the Czech and Slovak minority in the former Yugoslavia and builds on his previous work looking into the involvement of Czechs and Slovaks to the fight of liberation of the peoples of the former Yugoslavia in World War II. The main theme of the article is the impact of the so-called Domovinska war in Croatia in the years 1991–1995 to the Czech minority in Slavonia and the involvement of the inhabitants of the Czech nationality in the combating in this war. When examining these issues, the author came from archival sources, primarily from materials stored in the archives of the Association of Czechs in the Republic of Croatia in Daruvar, from a few articles written on the subject, the study of contemporary newspapers and interviews and consultations with inhabitants of Daruvar and the surrounding area. The result of the work is not only presented in this article, but also in many other materials and incentives to continue working with regard to the entire Croatia, the Slovak minority and on the participation of Czech and Slovak soldiers in the mission UNPROFOR. From the perspective of the author, this is the „introductory“ work for extended research and publishing activities in the area, he chose.

Keywords: Domovinska War; Croatia; The Czechs; Slavonia; United Nations Protection Force (UNPROFOR)

¹⁷⁰⁸ Rad je prvotno objavljen u: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 33, 2019, č. 1. Ovdje se prenosi dozvolom autora za uglavnom češko čitateljstvo u Hrvatskoj.

Úvod

Článek Češi v „Domovinské válce“ – Slavonie 1991–1995 je logickým pokračováním publikace autora Češi a Slováci v bývalé Jugoslávii a jejich zapojení do bojů ve II. světové válce a obnovy poválečného Československa. Vychází z archivních dokumentů, rozhovorů a studia prací autorů z řad Čechů žijících po generace ve Slavonii ale i v Čechách (Barteček, Šesták). Lze jej také chápat, jako stručné shrnutí velmi obsáhlé problematiky života našich krajanů v Chorvatsku v letech, kdy opět museli bránit své domovy a rodiny. Byl zároveň psán s pocitem úcty a pokory k lidem, o kterých většina obyvatel České republiky ani neví, že jsou, kde žijí, s jakými problémy se setkávají a s čím musí každodenně bojovat.

Čeští vystěhovalci přicházeli ve větším počtu do oblasti Slavonie, Posaviny a centrálního Chorvatska již od konce 18. století. V současné době se hlásí k České národnosti v Chorvatsku asi 10 000 lidí. Jejich centrem je město Daruvar v centrální Slavonii.

Češi přicházejí na Území Slavonie od počátku 19. století. K založení první české osady Ivanovo Selo ve Slavonii roku došlo v roce 1826.¹⁷⁰⁹

Přistěhovalecká vlna zesílila po roce 1848, kdy se zrušením poddanství uvolnily poslední zábrany pro volnou migraci obyvatel. Poté, co byla zrušena Vojenská hranice (1871–1873) a skončila Rusko-turecká válka, proud vystěhovalců do oblasti se ještě zvýšil. V roce 1961 žilo na území Socialistické federativní republiky Jugoslávie SFRJ 29 996 Čechů (předválečné prameny uvádějí 46 777 Čechů).

Pro jejich osudy bylo a bohužel stále je typické, že žijí na „hranici“, i když je tento statut dávno oficiálně zrušen, „hranice“ však zůstává. Stali se enklávou na hranici dvou národů – Chorvatů a Srbů, která je zároveň rozmezí dvou kultur a dvou náboženství. V tomto prostředí nikdy nebyla nouze o konflikty a bohužel i války. A v nich si naši krajané museli hájit svůj majetek, domovy a mnohdy holý život.

Ve druhé světové válce bojovala jako součást Národně osvobozené armády (NOA) 1. československá samostatná brigáda Jana Žižky z Trocnova v Jugoslávii. V ní bojovalo od jejího vzniku 26. 10. 1943 asi 3000 bojovníků, z nichž 600 padlo. Další bojovali v jiných partizánských jednotkách Národně osvobozené armády.¹⁷¹⁰

Autor článku při jeho zpracování vycházel mimo psaných zdrojů také z poznámek a mnoha osobních rozhovorů a konzultací s profesorem Vjenceslavem Heroutem.¹⁷¹¹ V žádném

¹⁷⁰⁹ Stálá expozice osídlování Slavonie, Česká beseda Daruvar.

¹⁷¹⁰ ZONA, P. První československá partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova v Jugoslávii v materiálech archivu Svazu Čechů v Republice Chorvatsko. In Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně Řada společenských věd 2/2016 s. 127-132

¹⁷¹¹ Profesor Vjenceslav Herout vystudoval Pedagogickou akademii v Pakraci a historii na Filosofické fakultě v Záhřebu. Působil jako profesor dějin na střední škole v Bílém Monastiru a v Daruvaru.

případě nebylo primárním cílem autora citovat domácí autory, jejichž pohled je do značné míry subjektivní (Doleček). Tento článek byl v konečné podobě redigován profesorem Vjenceslavem Heroutem.

Domovinská válka

První konflikty začaly již po volbách v dubnu 1990, kdy zvítězil Chorvatské demokratické společenství – chorvatsky Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), potom Sabor (chorvatský parlament) v červnu 1990 změnil název Socialistická republika Chorvatko na Republika Chorvatsko. 7. srpna 1990 Srbové v Kninu vyhlásili referenda o srbské autonomii. 18. srpna začalo otevřené povstání v Kninu. Srbové zde 20. prosince 1990 vyhlásili Srbskou autonomní oblast Krajina. Prostor pro další rozšíření konfliktu ve Slavonii se otevřel 25. června 1991. K tomuto dni vyhlásily Slovinsko a Chorvatsko úplnou nezávislost a suverenitu. Toto rozhodnutí bylo sice odloženo, ale k uklidnění situace to nevedlo. Chorvatský parlament nabídl chorvatským Srbům rozsáhlou politickou autonomii v rámci Chorvatska. Tento krok však přišel pozdě a národnostně velmi silně orientovaní Srbové (stejně jako Chorvati) již nechtěli mít nic společného s chorvatským státem. A tak se otevřelo dějiště další války, která výrazně zasáhla českou menšinu, vypukla tzv. Vlastenecká válka – Chorvatsky Domovinski Rat)¹⁷¹². Češi ve Slavonii ji nazývají Domovinská válka. Překvapila svojí krutostí a délkou, v Evropě nepoznanou od druhé světové války.

Separatisté s podporou jugoslávské armády postupně ovládli třetinu chorvatského území. Krvavé boje se vedly především ve východní a střední Slavonii. Bojovalo se však i v jiných částech Slavonie, ve středním a jižním Chorvatsku a Sremu¹⁷¹³. Téměř zničeno bylo město Vukovar, které padlo do srbských rukou 18. listopadu 1991. Po jeho dobytí bylo zavražděno několik stovek obyvatel chorvatského původu¹⁷¹⁴. Podobných válečných zločinů se však dopustily i formace podřízené záhřebské vládě. Tento a jemu podobné excesy výrazným způsobem ovlivnily veřejné mínění nejen v Chorvatsku ale v celé západní Evropě. Evropské společenství vystupovalo od počátku konfliktu jako prostředník mezi znepřátelenými stranami. Bylo evidentní, že Jugoslávie jako federativní stát je neudržitelná ve své stávající podobě. Rozhodující byl postoj Německa, které se od počátku stavělo na stranu chorvatských a slovinských separatistů.

Zabývá se badatelskou činností zejména dějinami Daruvarska a Čechů v Chorvatsku. Pečuje o archiv Svazu Čechů v Chorvatsku. Je autorem více než dvaceti knih a mnoha odborných článků.

¹⁷¹² STAREK, S. N.: *Ratna zbivanja na daruvarskom i pakračnom području 1991. I 1992 godině*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 21,22.

¹⁷¹³ Srem je historické území na východě Slavonie mezi řekami Dunajem a Sávou o rozloze 6865,8 km², rozdělené dnes mezi Chorvatsko a Srbsko.

¹⁷¹⁴ Válka v Chorvatsku dostupná na <https://tema.novinky.cz/valka-v-chorvatsku> (20-06-19)

Státy evropského společenství se shodly v názoru, že hranice mezi svazovými republikami lze měnit jen na základě konsensu. Toto rozhodnutí se mělo ukázat v budoucnu jako kontra-produktivní a nebezpečné. Umožňovalo svazovým republikám opustit Socialistickou federativní republiku Jugoslávie (SFRJ) i bez souhlasu ostatních členů federace, ale toto právo bylo odepráno národům a etnickým komunitám, které v Titově modelu Jugoslávie nezískaly status svazové republiky.¹⁷¹⁵ Dva miliony Slovinců mohlo rozhodnout o své budoucnosti. Stejná možnost však byla odeprána chorvatským a bosenským Srbům, ale také v Kosovu a Makedonii žijícím Albáncům, přičemž obě zmíněné komunity čítaly více lidí, než mělo Slovinsko obyvatel. Zmíněné rozhodnutí Evropského společenství tak přispělo k pokračování válek v zemích bývalé Jugoslávie po celá devadesátá léta 20. století.

Na chorvatském území okupovaném srbskými separatisty byla 19. prosince 1991 vyhlášena Republika srbská Krajina (RSK), která byla zcela závislá na vládě v Bělehradě. Jednalo se o formální akt, který měl zastřešit a legalizovat prakticky odštěpenecký stát chorvatských Srbů, kteří předpokládali, že budou v budoucnu opět připojeni k Jugoslávii. Tento akt vedl Evropskou unii k tomu, že doporučila svým členům, aby uznali samostatnost Slovinska a Chorvatska v hranicích, které měly jako svazové republiky SFRJ.¹⁷¹⁶ Samostatný chorvatský stát byl od počátku budován na nacionálních až nacionalistických základech. Za jedinou příčinu pokračujícího konfliktu byla považována srbská agrese. Zcela odmítán byl fakt, že se jedná o občanskou válku, která byla vyvolána separatistickými snahami srbské komunity¹⁷¹⁷. Na počátku roku 1992 vypukla v RSK hluboká politická krize, kterou se její vedení přes odpor vlády v Bělehradě pokusila řešit eskalací konfliktu s Chorvatskem a snahou rozšířit své území i o části s chorvatskou většinou. Po uklidnění situace bylo rozšířeno území pod kontrolou Mise UNPROFOR, která byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 ze dne 27. listopadu 1991¹⁷¹⁸. Její příslušníci dosud operovali na území Chorvatska. Od února 1992 byl rozšířen prostor operace o území RSK.

Češi v Domovinské válce

Největší koncentrace Čechů ve Slavonii je v městě Daruvar a v obcích v jeho okolí. Ti vnímali vyhrocenou situaci v oblasti mnohem intenzivněji než Chorvaté, protože Češi usídlení

¹⁷¹⁵ Ústava FSRJ z roku 1974 dávala možnost jednotlivým svazovým republikám právo na vystoupení z federace.

¹⁷¹⁶ ŠESTÁK, M. a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha 1998. ISBN 80-7106-266-9 s. 610

¹⁷¹⁷ ŠESTÁK, M. a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*, Praha 1998. ISBN 80-7106-266-9 s. 612

¹⁷¹⁸ UNPROFOR – mírová mise, 1992 – 1995, dostupné na <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690> (20-06-19)

v tomto kraji, již více než 200 let, tvoří v podstatě izolovanou minoritu s omezenými vazbami na jiné části Chorvatska – nemají tudíž možnost své domovy opustit a hledat bezpečí u příbuzných jinde. A kraj kde jsou doma, po dobu čítající 5–8 generací, se měl stát jablkem sváru dvou majoritních etnik – Srbů a Chorvatů. Iniciačním signálem k prudkému nárůstu srbského nacionalismu se staly oslavy šestistého výročí bitvy na Kosově poli. Srbové, ať žili v kterékoli části SFRJ, se nikdy nepovažovali za obyvatele Chorvatska, Bosny, Kosova atd., ale za srbské obyvatele Jugoslávie. Té Jugoslávie (SFRJ), ve které po celou dobu její existence měli dominantní postavení. Srbové v Chorvatsku ale i v jiných částech Jugoslávie byli pod silným vlivem pravoslavné církve. Ta jim vštepovala myšlenku, že jsou srbské země tam, kde žijí Srbové a kde mají hroby jejich předci¹⁷¹⁹.

Od roku 1989 sílila srbská propaganda zaměřená na vyvolání konfliktu s chorvatským obyvatelstvem – alespoň tak to chápali Chorvaté a spolu s nimi i Češi žijící ve Slavonii. A Slavonie se měla stát největším bojištěm v Evropě od druhé světové války.¹⁷²⁰

První zdokumentovanou akcí (reakcí) na silící tlak srbského obyvatelstva západní Slavonie na „nesrbské“ obyvatelstvo byla tajná schůzka, která se odehrála v českém domě v Prekopri. Tu zorganizovali Njegovan Starek (Čech), Antun Štamf a Brace Sinjakovič (Chorvati). Zúčastnilo se jí i několik zástupců Čechů a Chorvatů z okolních měst a vesnic Lipik, Pakrac atd. Organizátoři vyzvali k tajnému vyzbrojování s ohledem na nutnost zajištění obrany míst s většinou chorvatského a českého obyvatelstva.¹⁷²¹

Dalším krokem vedoucím k eskalaci národnostních rozbrojů byla jednotlivá místní referenda organizovaná Srbskou demokratickou stranou (SDS). Příkladem takového referenda je to, které se odehrálo 26. srpna 1991 na území obce Hrubečné Pole. Pod požadavek vytvoření Srbské krajiny se podepsalo 2500 Srbů. Mezi podepsanými však byli i mrtví nebo ti, kteří v této oblasti dlouhodobě nežili. SDS také organizovala mítinky a vyzývala srbské obyvatelstvo k neposlušnosti a neakceptování chorvatských zákonů a státnosti.¹⁷²²

Separatistické snahy Srbů ve Slavonii vyvrcholily v srpnu 1991 vyhlášením Srbské autonomní oblasti Západní Slavonie. Tato oblast zahrnovala především část Bielovarsko- Biologorskou

¹⁷¹⁹ Poznámky prof. Vjenceslava Herouta.

¹⁷²⁰ Autor článku se dlouhodobě zabývá otázkou Čechů a Slováků usídlených na území bývalé Jugoslávie, přičemž velká většina Slováků žije na území Vojvodiny (součást Srbska) s centrem v Báčském Petrovci. I oni jsou výrazně ovlivněni postoji svých srbských spoluobčanů a jejich pohled na občanskou válku ve Slavonii je odlišný. Není tedy cílem článku nalézt objektivní příčiny vzniku konfliktu. Autor respektuje pohled Čechů.

¹⁷²¹ STAREK, S. N.: *Ratna zbivanja na daruvarskom i pakračnom području 1991 i 1992 godine*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 38.

¹⁷²² HEROUT, V.: *Válečné události na Hrubečnopolsku v letech 1991-1992*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 49.

župy s městy Daruvar a Grubišno Polje a Požežsko-slavonské župy s městy Lipik, Pakrac a Pože-
ga viz obrázek č. 1. Je nutno zdůraznit, že se jedná o oblast, ve které se nacházejí obce, ve kterých
měl značný podíl český živel. Jedná se například o Ivanovo Selo, Tréglava, Rástovec atd.¹⁷²³

Obr. 1 Srbská autonomní oblast Západní Slavonie. Červená čára hranice po jejím vyhlášení, zelená—
hranice oblasti po chorvatské ofenzivě na konci roku 1991. Žlutě je znázorněn odchod srbského
obyvatelstva z oblasti.¹⁷²⁴

Ozbrojené konflikty a s nimi spojené oběti jsou zaznamenány již od konce roku 1991. Na území měst Daruvar, Grubišno Polje a Pakrac výrazně zesílily v srpnu 1991. První mrtví v Daruvaru bylo 5 příslušníků policie, kteří byli zastřeleni 19. a 20. července, přičemž 3 z nich přímo před Českým domem v Daruvaru¹⁷²⁵, kde mají svůj pomník. Chorvatské vesnice, v bez-

¹⁷²³ HEROUT, V.: *Válečné události na Hrubečnopolsku v letech 1991-1992*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 43.

¹⁷²⁴ Perry-Castañeda Library Map Collection dostupné na https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_of_the_Croatian_War_of_Independence#/media/File:Z-4_Plan.svg (20-06-19)

¹⁷²⁵ Archiv českého svazu v Republice Chorvatské (ASČ RCH), Daruvar, f. Československý svaz, k. Jednota 1991 číslo 34.

prostřední blízkosti srbských, byly vypalovány a lidé vyháněni. S válkou a jejími dopady se však obyvatelé Daruvaru setkávali již na začátku léta, kdy do města přicházeli první uprchlíci z válkou postižených osad daruvarského okresu a východní Slavonie. Jednalo se o 130 uprchlíků, kteří byli rozmístěni v jednotlivých osadách a městě samém. Pomoc zprostředkoval Červený kříž. V Daruvaru byl ustanoven štáb na pomoc uprchlíkům, který měl 7 členů.¹⁷²⁶ První minometný útok na Daruvar, Dolní Daruvar a Dolany byl proveden 21. srpna, byli při něm zraněni dva dělníci.¹⁷²⁷ Od tohoto data bylo odstřelování města téměř na každodenním pořádku a počet obětí rostl. Důležitým datem pro osud obyvatel Daruvaru bylo 3. září, kdy město navštívila delegace České vlády vedená dr. Viktorií Hradskou. Cílem cesty bylo seznámit se s životem a potřebami krajanů ve válkou ohrožených krajích. Delegace nabídla pomoc všem, kteří by se chtěli vystěhovat do Československa. Nejvýznamnějším přínosem byla kladná reakce na žádost Svazu na organizovaný pobyt českých a slovenských dětí v Československu se zajištěnou výukou na základní a střední škole.¹⁷²⁸

Již 13. září byly československou stranou, pod záštitou Mezinárodního červeného kříže, přistaveny do Daruvaru autobusy a do nich nasedla první skupina dětí, učitelů a dospělého doprovodu a odjela do rekreačního zařízení Seč. Následovaly další tři transporty a to 20. září, 3. a 11. října s tím, že předpokládaná doba pobytu v ČSFR byla 30 dní¹⁷²⁹. V nalezených dokumentech a seznamech dětí a dospělých je zarážející jedna skutečnost. Původní požadavek Svazu byl na „organizovaný pobyt českých a slovenských dětí“. Ve skutečnosti se jednalo o děti nejen české, ale i chorvatské a srbské národnosti. Tím chtěl Svaz předejít nařčení, že chrání jenom české děti. Další nesrovnalosti jsou také v seznamech jednotlivých skupin – tedy v jejich úplnosti dat, ale především v počtech osob, které jimi odjely. Jednotlivé zdroje se od sebe liší o víc jak 160 osob¹⁷³⁰. Děti se svými učiteli a doprovodem byly umístěny v jednotlivých lázeňských a rekreačních zařízeních v Československu takto:¹⁷³¹

¹⁷²⁶ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k. Jednota 1991 číslo 33.

¹⁷²⁷ STAREK, S. N.: *Ratna zbivanja na daruvarskom i pakračnom području 1991 i 1992 godině*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, S. 22

¹⁷²⁸ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k. Jednota 1991 číslo 36.

¹⁷²⁹ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 22/2, I 201, 1991.

¹⁷³⁰ „Rozdíl v počtu se stal proto, že jsou někde některé skupiny započtené dvakrát. Ze začátku byly děti evidovány tam, kam byly prvé přivezeny. Později bylo rozhodnuto, aby v Seči byla výuka pro středoškoláky a jednu část základní školy. Veliká část žáků základní školy byla v Janských Lázních. Já jsem také asi tři týdny vyučoval středoškoláky v Seči, kam měly být přestěhováni studenti z Janských Lázních. Bylo to složité, někteří žáci se odmítli přestěhovat. Tak lze vysvětlit nepřesnosti v počtech. U nás se také zapomnělo zapsat, že část školních dětí zůstalo doma a část jich byla ubytována v letoviscích u moře.“ – Poznámky profesora Herouta.

¹⁷³¹ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 22/2, I 201, 1991 Zpráva svazu.

ZAŘÍZENÍ	PŘEDŠKOLNÍ	1.-4. ROČNÍK	5.-8. ROČNÍK	UČITELÉ	OSTATNÍ	STŘEDOŠKOLÁCI
Seč	16	76	116	15		88
Jánské Lázně	17	59	101	15	3	109
Mariánské Lázně	7	46	68	7	4	19
Proseč	4	22	49	7	5	26
Chlum u Třeboně	1	25	33	3	5	17
Vranov nad Dyjí	44	20	8	3		4
Sráž p. Ralskem	96	29	5	2		
Celkem	185	277	380	52	17	263

Tabulka 1. Počty dětí a doprovodu z okolí Daruvaru umístěných v jednotlivých lázeňských a rekreačních zařízeních v ČSFR.

Tato pomoc však zdaleka nebyla jedinou, i když asi nejvýznamnější ze strany státních orgánů ČSFR, ale i podniků a spolků v republice. Například zaměstnanci Lázní Poděbrady nabídli svou pomoc a žádali svým dopisem ze dne 19. září 1991 o sdělení požadavku od Svazu Čechů a Slováků v Chorvatsku¹⁷³². Podobnou nabídku předložili i členové Amatérského sdružení Jihomoravského divadla ve Znojmě, tedy z města a okresu, které právě krajané z bývalé Jugoslávie pomáhali po skončení druhé světové války znovu osídlit¹⁷³³. Takových nabídek od firem ale i soukromých osob je v archivu Svazu celá řada. Zástupci české menšiny žádali orgány o materiální pomoc nejrůznějšího druhu. Jednalo se především o obzavový materiál, stany, příkrývky, nosítka, léky, ale také o sanitní vozidla, anebo vysílačky¹⁷³⁴.

Armáda nově vznikajícího Chorvatska zdaleka nebyla připravena vést aktivní bojovou činnost, která by vedla k obnově územní celistvosti státu v hranicích z roku 1990. Významnou ozbrojenou silou se tak staly jednotky, které vznikaly v jednotlivých regionech. Jejich úlohou byla obrana regionů, ve kterých vznikly. Češi se zapojovali do těchto jednotek od samého začátku a v počtech, které převyšovaly jejich procentní podíl na národnostním složení v jednotlivých regionech. Výrazný podíl měly v jednotkách domobrany, které se konstituovaly v Grubisném Polji, Pakraci a pochopitelně také v Daruvaru. V 52. samostatném chorvatském

¹⁷³² AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 22/2, I 201, 1991 č. j.014/1/2757/91.

¹⁷³³ ZONA, P.: Češi a Slováci v bývalé Jugoslávii a jejich zapojení do bojů ve II. světové válce a obnovy poválečného Československa, Powerprin s.r.o., Praha 2018, s. 63. ISBN 978-80-7568-078-5.

¹⁷³⁴ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 22/2, I 201, 1991 č. j.208/91, 501/91, 211/91.

praporu Daruvar bojovalo v období od 19. září do 24. března 1992 celkem 1032 dobrovolníků¹⁷³⁵. Národnostní složení této jednotky bylo následující:

Chorvati	724 vojáků	71%
Češi	231 voják	22%
Ostatní	77 vojáků	7% ¹⁷³⁶

Tabulka 2. Národnostní složení Dobrovolnického 52. praporu Daruvar

Tato jednotka se zapojila po boku pravidelné armády nejen do obrany Daruvaru a jeho okolí, ale také do osvobození území, na kterém byla vyhlášena Srbská autonomní oblast Západní Slavonie. Důvod proč se tak významný počet Čechů zapojil do domobraneckých jednotek lze spatřovat, mimo jiné, i v masakru českého obyvatelstva v Ivanovu Selu 21. září 1991.¹⁷³⁷

Ivanovo Selo je převážně česká obec asi 10 km severně od Daruvaru. Útok na tuto osadu měl zřejmě otevřít cestu srbským jednotkám k dalšímu postupu na Grubišne Polje. Tato kdysi středisková obec byla osídlena převážně rolnickým obyvatelstvem, které nemělo žádné zbraně, a tudíž se nemohla sama proti potencionálním útočníkům bránit. Při této příležitosti je nutno zmínit dopis pana Zdeňka Cerhy ze Záhřebu, který adresoval „Česko-slovenskému svazu Chorvatska dne 27. 10. 1991. V tomto dopisu se odvolává na dřívější dopis, který odeslal na adresu Svazu 28. 8. 1991 a ve kterém varoval před možným útokem na Ivanovo Selo a vyzýval vedení Svazu k založení „česko-slovenské jednotky Jan Žižka z Trocnova“¹⁷³⁸, která by navázala na partizánskou jednotku z období II. světové války a podobně jako ona by bojovala proti okupantům a agresorům¹⁷³⁹. Reakce Svazu v archivech v Daruvaru zatím nebyla nalezena.

Vedení okresu v Grubišném Polji předpokládalo, že může dojít k vojenským akcím Srbů v Ivanovo Selu a tak odeslalo do obce 12 pušek, které měly zajistit její obranu. K první přestřelce mezi obránci a útočícími Srby došlo již večer 20. 9. Masivní útok začal 21. 9. v 8 hodin ráno minometnou palbou a útokem pěších, dobře vyzbrojených vojáků podporovaných třemi obrněnými vozidly vedený ze severu, východu a západu. Obránci obce žádali o pomoc, ta však přicházela velmi pomalu a nekoordinovaně. Přesila útočníků byla příliš velká a tak se velmi

¹⁷³⁵ „Počty uvedené v tabulce odpovídají spíše konci zmíněného období. Na začátku konfliktu se počet obránců Daruvaru a jeho okolí počítal pouze na desítky. A právě útoky podobné tomu v Ivanovu Selu vedli k zapojení dalších obyvatel do domobrany“ – Z poznámek profesora Herouta.

¹⁷³⁶ STAREK, S. N.: *Ratna zbivanja na daruvarskom i pakračnom području 1991 i 1992 godině*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 31.

¹⁷³⁷ HEROUT, V.: *Válečné události na Hrubečnopolsku v letech 1991-1992*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 53.

¹⁷³⁸ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 22/2, I 201, 1991 Č. j. 242/91.

¹⁷³⁹ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 22/2, I 201, 1991 Č. j. 242/91.

brzy probjovali do centra obce, kde byli střelbou zabiti dva obyvatelé obce, dalších pět bylo zabito protitankovou řízenou střelou, která byla odpálena z jednoho z obrněných vozidel. Celem v boji o Ivanovo Selo zahynulo 7 civilistů a 2 gardisté, 8 lidí bylo zraněno. Obec nakonec osvobodila jednotka gardistů z Daruvaru posílená dvěma obrněnými vozidly. Jejich akce pravděpodobně zachránila život zajatým mužům z obce, kteří byli hnáni do hasičského domu.¹⁷⁴⁰

Intenzivní boje na území Srbské autonomní oblasti Západní Slavonie pokračovaly do poloviny prosince 1991, kdy byla její převážná část znova obsazena chorvatskými ozbrojenými silami. Pakrac však zůstal „pohraničním „městem až do roku 1995.

Nastal čas obnovy a rekonstrukce válkou zničené země. I do této rekonstrukce se zapojila ČSFR. Chorvatská republika byla uznána většinou evropských zemí v lednu 1992. Prvním krokem vedoucím k postupné normalizaci situace byl návrat dětí z Československa. 17. ledna 1992 poslal Svaz Ministerstvu práce a sociálních věcí České republiky potvrzení o bezpečnosti cesty od hranic s Maďarskem do Daruvaru – komunikace byly pod plnou kontrolou ozbrojených sil Chorvatské republiky¹⁷⁴¹. Reakce české strany byla z dnešního pohledu neuvěřitelně rychlá – již 21. ledna přijel do Daruvaru první konvoj autobusů s dětmi a jejich doprovodem ze Seče¹⁷⁴² a záhy následovaly další. V tomto období byla komunikace mezi představiteli české vlády a zástupci Svazu v Daruvaru velmi častá. Ať se jednalo o děkonné dopisy, různá potvrzení nebo žádosti o pomoc. Je logické, že město, které bylo prakticky frontové téměř půl roku, potřebovalo na svou obnovu téměř vše. Z mnoha žádostí o pomoc je z pohledu objemu materiálu nejzajímavější ta, kterou je česká vláda žádána o cca 10000 m² skla různých tloušťek.¹⁷⁴³ Naopak poněkud „zvláštně“ působí žádost Svazu Čechů v Daruvaru, ve které je požadováno:

- Zajištění výchovy a vzdělávání učitelů v ČSFR,
- Umožnění vystoupení krajanských spolků v ČSFR,
- Pomoc při rekonstrukci Českých domů,
- Počítače, videokamery a didaktické pomůcky do škol a pro potřeby Svazu,
- Zásobování školních kuchyní suchými potravinami,
- Zakládat servisy na zajištění oprav materiálu a techniky dovezených z Československa atd.¹⁷⁴⁴

¹⁷⁴⁰ HEROUT, V.: *Válečné události na Hrubečnopolsku v letech 1991-1992*. Přehled kulturních, literárních a školních otázek XIV. Daruvar 1993, s. 56-60.

¹⁷⁴¹ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 23/1 1992 č. j. 7/92.

¹⁷⁴² AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k. Jednota 1992 číslo 5.

¹⁷⁴³ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 23/1 1992 č. j. 26/92.

¹⁷⁴⁴ AČS RCH, Daruvar, f. Československý svaz, k A 23/1 1992 č. j. 43/92.

Mise UMPROFOR

Nedílnou součástí účasti Čechů v Domovinské válce je účast Československých (českých) vojáků v misi UMPROFOR v letech 1992–1995. Mise UNPROFOR byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 ze dne 27. listopadu 1991. Cílem mise bylo oficiálně ustanoveno vytvoření bezpečnostních podmínek pro mírová vyjednávání o ukončení ozbrojeného násilí v Chorvatsku. Novou výzvou pro generálního tajemníka se stalo zajištění co nejrychlejšího nasazení jednotek UNPROFOR v postižených oblastech. I přes snahu předních představitelů OSN se příjezd prvních vojenských kontingentů protáhl až do začátku března. K autorizaci plného nasazení síly došlo teprve 7. dubna 1992 na základě rezoluce č. 749 RB OSN.¹⁷⁴⁵

O účasti naší armády v této mírové misi rozhodla vláda ČSFR svým usnesením č. 27 ze dne 16. ledna 1992. Bezprostředně na to se ve Výcvikovém středisku mírových sil v Českém Krumlově začal stavět a připravovat československý prapor v počtu 500 osob. Do jednotky byli zařazováni jen vojáci-dobrovolníci, kteří byli ochotni plnit úkoly nasazení na vysoké profesionální úrovni se schopností plně se podřizovat rozkazům a nařízením, které vyplývaly z mandátu OSN pro danou mírovou operaci. Dnem 7. března 1992 vstoupil v platnost mandát Organizace spojených národů pro ČSFR a 11. března téhož roku vydalo Federální shromáždění ČSFR souhlas k vyslání jednotky.

V březnu 1992 zaujal prapor pod velením podplukovníka Karla Blahny prostor v oblasti Plitvických jezer na území dnešního Chorvatska (oblast tehdejší Republiky srbská Krajina – RSK). Příslušníci praporu působili v sektoru JIH, spolu s francouzským a keňským praporem mírových sil.¹⁷⁴⁶ Reakce našich krajanů v Daruvaru byla velmi rozpačitá. Dokladem je článek v časopisu vydávaném Svazem Čechů v Chorvatsku, který nesl titul „Proč nepřijedou k nám“. V něm se odráží i jisté rozladění obyvatel Daruvaru a okolí z působení kanadských vojáků v oblasti.¹⁷⁴⁷

K nejdůležitějším úkolům zde patřilo: vybudování a zabezpečení činnosti na desítkách kontrolních a propouštěcích stanovištích (Check point), organizování mobilních pozorovacích týmů, včetně pozorovacích míst, dohled nad uloženými zbraněmi zneprátených stran, ochrana chorvatské obce Podlapač, patrolovací a humanitární pomoc. Po otevření srbsko

¹⁷⁴⁵ BARTŮNĚK, M.: Nasazení českých a slovenských jednotek v rámci UMPROFOR, BP Praha UK 2014 dostupné na https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/68721/BPTX_2012_2_11230_0_356472_0_138169.pdf?sequence=1&isAllowed=y (20-06-19)

¹⁷⁴⁶ UNPROFOR – mírová mise, 1992 – 1995, dostupné na: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690> (20-06-19)

¹⁷⁴⁷ UNPROFOR – mírová mise, 1992 – 1995, dostupné na: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690> (20-06-19)

-chorvatské fronty mezi Zadarem a Benkovací v lednu 1993, kdy byla činnost keňského a francouzského praporu z velké části paralyzována, se stal prapor zálohou velitele sektoru. Jako jediný funkční byl nasazen ke stažení blokováných francouzských vojáků z oblasti Goleše, Drače a Karin Plaže.

Za dlouhodobou spolupráci s francouzským praporem a za záchranu životů jejich vojáků, plnicích stejně jako naši vojáci mírové posláni v Chorvatsku, převzali čtyři příslušníci praporu vysoká francouzská vyznamenání. Tehdy operační důstojník podplukovník Petr Pavel, velitel roty major Karel Klinovský, operační důstojník major Stanislav Zaplatílek a psycholog podplukovník Pavel Jirkovský osobně převzali francouzský Válečný kříž z rukou francouzského ministra obrany Françoise Leotarda. V dubnu 1993 došlo k tragické události, kdy při dělostřelecké přestřelce mezi chorvatskou a srbskou stranou byl zabit jeden příslušník ASR a jeden voják AČR byl zraněn.

Koncem dubna 1993 nahradil společný československý prapor samostatný prapor mírových sil OSN Armády České republiky. Velitelem praporu se stal plukovník Vladimír Braun. V září 1993 změnilo velení UNPROFOR praporu úkol a prostor dislokace. Veškerá činnost příslušníků praporu mírových sil OSN a štábů AČR byla hodnocena velením mírové operace UNPROFOR kladně. Nebylo proto náhodou, že za vynaložené úsilí, odvahu a vzornou reprezentaci vlasti v zahraničí byla jednotka v prosinci 1993 přijata do řad Československých legií jako 42. jednotka, pokračovatelka slavných legionářských tradic.

Na základě rozhodnutí Parlamentu České republiky byl vojenský kontingent českého praporu v období od února do března 1994 posílen o dalších 480 osob a celkově dosáhl počtu 958 příslušníků. Celkově byl prapor rozšířen o další mechanizovanou, průzkumnou a ženijní rotu, protitankovou četou a polní chirurgickou nemocnici. Od dubna 1994 byl velitelem tohoto praporu plukovník Vojtěch Seidl. Prapor i nadále působil na území tzv. Republiky srbská Krajina, kde střežil prostor o rozloze 1918 km² a hranici oddělující znesvářené strany v délce kolem 90 km.¹⁷⁴⁸

Závěr

Válka v letech 1991 – 1995 poznamenala celou populaci obyvatel Chorvatska. Ať se jedná o majoritní Chorvaty, pro které znamenala výrazné posílení nacionálního prvku a v konečném důsledku i vytvoření národnostně velmi kompaktního celku. Velká část Srbů odešla a jejich případný návrat i po více jak dvaceti letech je velmi komplikovaný. Pro menšiny jako Češi byla válka velkým traumatem a z hlediska demografického vývoje ji lze označit za zlomové období.

¹⁷⁴⁸ UNPROFOR – mírová mise, 1992 – 1995, dostupné na: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690> (20-06-19)

Z hlediska objektivit je nutno zdůraznit, Češi na území Daruvaru a v jeho okolí tvořili asi 20% menšinu promísenou s majoritními Chorvaty a Srby. A bylo velmi obtížné zvolit stranu. Většina bojovala za Chorvatsko, ale část jich bojovala i v řadách Jugoslávské (Srby ovládané) armády.

Dnes se jedná se o menšinu, která velmi rychle „vymírá“. Stačí připomenout, že před druhou světovou válkou se k České národnosti v Chorvatsku hlásilo téměř 50 000 lidí. V současnosti – díky postupné asimilaci s chorvatskou populací – uvádělo jako českou národnost pouze 10 000 lidí. Již dávno není pravda, že pokud má v Chorvatsku někdo české jméno tak je to Čech. Proto je také velmi obtížné striktně rozlišovat mezi Čechy a Chorvaty, proto je také velmi obtížné počítat bojující, zraněné či mrtvé Čechy a Chorvaty. Zvláště dnes – tedy s odstupem téměř třiceti let.

A jak bylo naznačeno již v úvodu článku, je velmi obtížné hledat objektivní názor nebo pohled u lidí, pro něž je tato válka ještě příliš živým a citlivým tématem. Podle poznámek profesora Herouta přišlo v Domovinské válce o život 40 – 50 Čechů což tvoří asi 0,5% dnešní české populace. A to je číslo, které výrazně převyšuje procento mrtvých v celém Chorvatsku. „I tentokrát jsme neměli štěstí.“¹⁷⁴⁹

Článek byl psán, jak bylo uvedeno v úvodu, pod „dohledem“ představitelů české menšiny v Chorvatsku. S textem se plně ztotožnili s tím, že takto otevřený materiál by vyšel v Chorvatsku s velkými obtížemi. Domovinská válka je příliš živá v paměti všech koho se nějakým způsobem dotkla. Článek by měl být součástí paměti národa Čechů v Chorvatsku.

SUMMARY

Abstrakt: The author is a Czech lecturer at the department of the military academy in Brno, using this article he wanted to point out to the local people the circumstances that prevailed in a part of Croatia from the year 1991 to 1995. He believes that the local public there is still not sufficiently informed about all the war events that the members of the Czech national minority experienced living in the area of today's Bjelovar and part of the Požeška County. Within such a frame, a large part of Czechs was temporarily part of the „SAO west Slavonia“, although most of these areas were not occupied. The author of this text knows the situation in this area well. Recently he published a book about the Czech and Slovak participation in the Second World War, where he covered the combat path of the 1st Czechoslovak brigade „Jan Žižka z Trocnova“. For him, writing about the Domovinski (Homeland) War was more demanding even though the issue is closer to him because he was a part of the Czech battalion UNPROFOR stationed in Croatia. The position of the Czech minority in Serbia (Vojvodina) significantly differed from that in other areas in which members of the Czech minority lived at the time. The author wanted to avoid all dilemmas, so he focused on describing the war in the Daruvar

¹⁷⁴⁹ Poznámky profesora Herouta k první verzi tohoto článku.

area. The Daruvar area has always been a great example of good coexistence between people of different nationalities. The coexistence was accepted by the Czechs hence why they were equally surprised when they were attacked by their former friends and acquaintances. They did not want a war, it was imposed on them, they could not leave their rural households because they had nowhere to go. The way out was for the younger to join the Croatian military while the older, mostly barehanded, protected what their ancestors had provided for generations. The author did not forget to mention that since September of 1991, the Czech Republic had accepted over a thousand children from kindergarten to high school age and mothers with young children from Croatia. During the first semester, classes were organized for them. Among the students were not only members of the Czech nationality but also Croatian, Serbian, and other nationalities. The war took about 50 lives of the Czech minority members, which is a large percentage of their total population. They weren't heroes but ordinary people and victims of war!

Key words: Homeland War, Czech, Daruvar, UNPROFOR, 1991-1995.